

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за туризам и бизнис логистика

Зборник на трудови од втората меѓународна
научно-стручна конференција

“СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВО ТУРИЗМОТ, ЕКОНОМИЈАТА И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА”

Штип, 2017

ЗБОРНИК

“Состојби и перспективи во туризмот, економијата и бизнис логистиката”

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за туризам и бизнис логистика

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ОД ВТОРАТА
МЕЃУНАРОДНА НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

**„СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВО ТУРИЗМОТ,
ЕКОНОМИЈАТА И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА“**

Штип, 27.05.2017

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за туризам и бизнис логистика

Уредници:

Проф. д-р Никола Димитров
Проф. д-р Дејан Методијески

Организациски одбор:

Проф. д-р Никола Димитров
Проф. д-р Дејан Методијески
Проф. д-р Нако Ташков
Проф. д-р Златко Јаковлев
Проф. д-р Цане Котески
Проф. д-р Драшко Атанасоски
Доц. д-р Марија Магдинчева Шопова
Доц. д-р Тања Ангелкова Петкова
Доц. д-р Оливер Филипоски
Доц. д-р Душко Јошески
Асистент докторант м-р Душица Санева
Асистент докторант м-р Наташа Колевска
Асистент докторант м-р Анета Стојановска Стефанова

Програмски одбор:

Nikola Dimitrov (University Goce Delcev, Stip),
Dejan Metodijeski (University Goce Delcev, Stip),
Suzana Djordjevic Milosevic (University Singidunum, Belgrade),
Georgi Michev (Enoteque Nature, Dolna Banya),
Ibish Mazreku (University Haxhi Zeka, Peć),
Halit Shabani (University Haxhi Zeka, Peć),
Nexhdet Shala (University Haxhi Zeka, Peć),
Fotis Kilipiris (Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki)

Печати:

2-ри Август, Штип

Тираж:

100

Дизајн на корица:

Бојан Матејин

Адаптација на текст од српски и бугарски јазик:

Доц. д-р Тања Ангелкова Петкова
Проф. д-р Дејан Методијески

Техничко уредување:

Проф. д-р Дејан Методијески

Лектор:

Вангелија Цавкова

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје
338.48(497.7)(062)
НАУЧНО-стручна конференција "Состојби и перспективи во
туризмот, економијата и бизнис логистиката" (2 ; 2017 ; Штип)
Зборник на трудови од втората меѓународна научно-стручна
конференција "Состојби и перспективи во туризмот, економијата
и бизнис логистиката", Штип 27.05.2017 [Електронски извор] /
[уредници Никола Димитров, Дејан Методијески]. - Штип :
Универзитет "Гоце Делчев" - Штип, Факултет за туризам и бизнис
логистика, 2017
Начин на пристап (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/zbornici.html>. -
Текст во PDF формат, содржи 272 стр., илустр. - Наслов преземен
од екранот. - Опис на изворот на ден 31.10.2017. - Фусноти кон
текстот. - Библиографија кон трудовите
ISBN 978-608-244-444-4
а) Туризам - Економски прилики - Македонија - Собири
COBISS.MK-ID 104741386

СОДРЖИНА

УЧЕСНИЦИ НА КОНФЕРЕНЦИЈАТА	7
ПРЕДГОВОР ОД УРЕДНИЦИТЕ	20
ЕКОНОМИЈА И БИЗНИС ЛОГИСТИКА	22
АНАЛИЗА НА КОНКУРЕНЦИЈАТА ВО БИЗНИС СЕКТОРОТ	23
Симона Ѓуревска, Фросина Јакимовска, Оливер Филипоски КОМБИНИРАН ТРАНСПОРТ – LKW WALTER.....	30
Драшко Атанасоски, Моника Станковска ИМОТНОТО ОСИГУРУВАЊЕ КАКО ПРЕДМЕТ ВО ОСИГУРУВАЊЕТО И МЕТОДИ ЗА ПРОЦЕНКА И ШТЕТА.....	40
Адријана Мижорова, Тања Ангелкова Петкова СОВРЕМЕН ТРЕТМАН И ОДРЖЛИВО УПРАВУВАЊЕ СО КОМУНАЛЕН ЦВРСТ ОТПАД ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	46
Ристо Георгиев, Дарко Огнаноски, Никола Димитров ИСТРАЖУВАЊЕ НА МИСЛЕЊЕТО ЗА КВАЛИТЕТОТ НА КОМПАНИЈАТА NEO LIFE NUTRIENCE КАЈ ЧЛЕНОВИТЕ.....	56
Татјана Ѓорѓиева ЖЕНАТА КАКО ПРЕТПРИЕМАЧ ВО ТУРИЗМОТ.....	65
Марија Магдинчева-Шопова, Кирил Постолов, Симона Савиќ МЕЃУНАРОДНИТЕ САЕМИ КАКО ФАКТОР ЗА РАЗВОЈ НА БИЗНИСОТ И ТУРИЗМОТ.....	76
Дејан Методијески, Ердоан Џеладин, Душица Санева СТРАТЕГИСКИТЕ АЛИЈАНСКИ И ПРОМЕНИТЕ НА КОНКУРЕНТСКОТО ОКРУЖУВАЊЕ	88
Халит Шабани, Афердита Шабани ТУРИЗАМ И УГОСТИТЕЛСТВО.....	99
УЧЕСТВОТО НА ВИНАРИЈАТА „ШАТО КАМНИК“ ВО ПОНУДАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ВИНСКИ ТУРИЗАМ.....	100
Бисера Бозаревска КЕТЕРИНГОТ КАКО ТРЕНД ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО И ФАКТОР ЗА РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	105
Зоран Николовски, Билјана Николовска, Јулијана Саздова	

ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА ПОНУДА НА ТИКВЕШКИОТ РЕГИОН..... 113

Цане Котески, Златко Јаковлев, Ивана Митева

РЕСТОРАНСКАТА ПОНУДА ПРЕКУ РАЗНОВИДНОСТА НА КАРТИ ЗА ИЗБОР НА УСЛУГИ ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО 119

Јулијана Саздова, Горан Антониевски, Митко Коцев

СОМЕЛИЕРСТВО - СТРУЧНА СИМБИОЗА МЕЃУ КУЛИНАРСКИОТ И ВИНСКИОТ ТУРИЗАМ 128

Георги Мичев, Дејан Методијески

ЗНАЧЕЊЕТО НА ПЛАНИНАТА КОЖУФ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО ОПШТИНА ГЕВГЕЛИЈА 138

Тања Ангелкова Петкова, Марија Станојкова, Љупка Атанасова

ТУРИСТИЧКИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ НА ДОЦНОАНТИЧКИОТ ГРАД БАРГАЛА 146

Нако Ташков, Ивана Ананијева, Симона Атанасова

УНАПРЕДУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА ПРЕКУ РАЗВОЈОТ НА БЕСПЛАТНИТЕ ФОРМИ НА ТУРИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 156

Анета Стојановска-Стефанова

ИНОВАТИВНИ ИДЕИ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО ЈУГОИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 169

Никола Димитров, Марија Магдинчева-Шопова, Јованка Цуклева-Анастасовска

МЕНАЏМЕНТ СО БИЗНИС ИЗВОНРЕДНОСТА НА ХОТЕЛИТЕ 179

Хајра Шкриељ, Ибиш Мазреку, Неџет Шала

ЕКОТУРИЗМОТ КАКО СОВРЕМЕН КОНЦЕПТ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 192

Љупчо Јаневски

НОВИ ПЕРСПЕКТИВИ ВО ЕКОТУРИЗМОТ – „OFF THE GRID“ ТУРИЗАМ 204

Николчо Петров, Тања Ангелкова Петкова

БИОДИВЕРЗИТЕТОТ КАКО РЕСУРС ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ, ПРЕКУ ПРИМЕРОТ ЗА НАЦИОНАЛЕН ПАРК „СТАРА ПЛАНИНА“ 213

Невена Симиќ, Наташа Вулиќ, Сузана Ѓорѓевиќ Милошевиќ

МОЖНОСТИ ЗА ПОДДРШКА И ЗАЧУВУВАЊЕ НА БИОДИВЕРЗИТЕТОТ
ПРЕКУ ИНТЕГРИРАН РАЗВОЈ НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА ХРАНА И
ТУРИЗАМ..... 221

Душица Рајковиќ, Сузана Ѓорѓевиќ Милошевиќ

КОН БИОКЛИМАТСКИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОДРЕДЕН ТУРИСТИЧКИ
РЕГИОН НА ОСНОВА НА КОРИСТЕНИ ПОДАТОЦИ..... 233

Пламен Лаков

SOME PROBLEMS OF BULGARIAN CULTURAL TOURISM..... 244

Evgeniy Stojanov

ПРОСТОРНИ И РЕГИОНАЛНИ ПЕРСПЕКТИВИ НА ШТИП И ОЧЕКУВАНИ
ТУРИСТИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ..... 253

Никола Димитров, Душко Јошески, Наташа Митева

ЕКОТУРИЗМОТ КАКО СОВРЕМЕН КОНЦЕПТ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Љупчо Јаневски

ljupcho.janevski@gmail.com

Клучни

зборови:

Масовен туризам,
екотуризам,
оддржливост,
Република
Македонија

Апстракт

Експанзијата на масовниот туризам во светски рамки создаде појава на еколошки и општествени нарушувања на одредени туристички дестинации со трајно губење на одредени локални атракции. Покажувајќи се воопшто нечувствителен кон локалните заедници, населението во хармонија со природата и културната ризница, масовниот туризам поттикна создавање на нов концепт од страна на академската јавност кој во својата срж го има одговорното патување, еколошките норми и оддржливоста во туризмот. Екотуризмот е млада гранка на туризмот, современ и се развива како алтернатива на масовниот туризам создавајќи рамнотежа на сè попробирливиот туристички пазар. Тој е релативно нов вид туризам, современ, со голема перспектива и претставува важна гранка во туристичката индустрија. Целта на овој научен труд е да ја истражи можноста и да ја сврти македонската јавност кон екотуризмот како одржлива форма на туризам, зајакнувајќи ги локалните капацитети и голема можност за македонскиот туристички сектор.

Вовед

Екотуризам како термин за прв пат го споменува мексиканскиот екологист Hetzer, дефинирајќи ги неговите четири основни компоненти во 1965 година. Според Hetzer, екотуризмот треба да има: минимален одраз врз природата, минимален одраз и максимална добивка за културата на локалната заедница која ги прифаќа туристите, максимален економски бенефит за локалната

заедница, максимално задоволство и релаксација за туристите (Fennell, D. 2003). Екотуризмот како концепт е воведен во 1960-тите, дискутиран е од страна на еколозите во 1970-тите, прифатен од истражувачите од областа на туризмот во 1980-тите, сметан како сегмент кој има големи потенцијали и бележи брз развој од 1990-тите па наваму, но неговиот развој во пракса покажал и голем број на пречки (Higham, J., ed., 2007).

Експанзијата на масовниот туризам создаде појава на сериозни еколошки и општествени нарушувања, поради што во средината на 80-тите години од минатиот век започна со создавање на нов развоен концепт. Масовниот туризам се покажа како воопшто нечувствителен за локалното население во согласност со околината и културната ризница што доведува до поголемо прифаќање од академската јавност на екотуризмот како нов концепт кој во својата срж го има одговорното патување, еколошките норми и одржливоста, како први начела. Екотуризмот е вид на туризам кој опфаќа и е интересен за повеќе науки и експерти од различни области, како еколози, конзерватори, експерти од областа на угостителството и туризмот, интерпретатори на природно и културно наследство и др. Тој е релативно нов вид туризам, современ, со голема перспектива и претставува важна гранка во туристичката индустрија. Тој се создава и бргу се развива како алтернатива на масовниот туризам, создавајќи заедно со другите одржливи форми на туристичка рамнотежа.

Меѓународното здружение за екотуризам (The International Ecotourism Society) ја формулира првата дефиниција за екотуризам која гласи: „Екотуризмот е одговорно патување во подрачјата на природата, со што се зачувува животната средина и се одржува благосостојбата на локалното население (<http://www.ecotourism.org/> пристапено 31.03.2017). Екотуризмот има потенцијал да создава позитивно влијание во екологијата и социјалното влијание, доколку може да ја добие поддршката и прифаќањето од локалната заедница, градење партнерство во екотуристичкиот процес и контролирањето на влијанието на околината (Epler-Wood, 2002).

Големиот број активности и содржини кои ги интегрира екотуризмот го прави неговото дефинирање сè посложено и според неговите карактеристики можат да се сумираат како: Секој облик на туризам кој се базира на природата и на кој основната функција е набљудувањето и престој со максимален почит кон природата,

традицијата, локалната заедница и културата која преовладува на тој простор (Novaković- Kostić, R., 2016)

Разликите во пристапот се клучните критериуми кои ги опфаќа екотуризмот, односот кон атракциите, образовната компонента и еколошката и социјалната димензија создадоа два концептуални пристапи. Првиот може да се окарактеризира како сеопфатен модел, третирајќи го холистичкиот пристап кон природните атракции, стремејќи се кон идеалниот концепт на одржливост во туризмот. Спротивниот, минималистичкиот пристап се движи на границата од одржливоста и претставува површински пристап на производот, акцентирајќи ја површната одржливост. Поделбата на сеопфатниот и минималистичкиот пристап е понова појава во литературата, разликувајќи ја тврдата и мека димензија на екотуризмот како теоретска и емпириска конструкција. Weaver (2006), нагласува дека типологијата на сеопфатен/минималистички и мек/тврд екотуризам е површно слична, но суштински се разликуваат. Најчесто првата се темели на филозофија и последица: холистички или едноставен пристап, со унапредување или статус кво на одржливоста, глобално или локално влијание и др. Втората типологија се темели на пазарот и карактеристиките на доживувањата кои ги нуди екотуризмот.

Меѓународното здружение за екотуризам (International Ecotourism Society), преку состаноци со учесниците за развој на екотуризмот во 1991 година усвоило принципи, кои се прифатени од страна на повеќе невладини организации, компании, влади, научни институции и локални заедници. Принципите на екотуризмот, според ова здружение се:

- Минимизирање на негативните влијанија на природата и културата кои можат да нанесат штета на дестинацијата;
- Образование на патниците за важноста на заштитата;
- Нагласување на значењето на одговорно работење, кое делува во соработка со локалните органи на власта и со населението, сè со цел за задоволување на локалните потреби и создавање на корист од заштита;
- Директни приходи од заштитата и управувањето со природните и заштитените области; Нагласување на потребата за создавање на планови за регионални туристички зони и планови за управување на посетите кои се наменети за регионите и деловите од природата за кои е одлучено да станат екодестинација;

- Нагласување на употребата на студии за животната средина и социјални студии, како и долгорочна програма за набљудување со цел да се проценат и сведат на минимум негативните влијанија;
- Аспирација да се обезбеди развојот на туризмот да не излезе надвор од границите на прифатени промени на социјалната животна средина;
- Ослонување на инфраструктурата која е изградена во согласност со животната средина, сведување на минимум на користењето на фосилните горива, зачувување на локалниот растителен и животински свет и интеграција со природното и културното окружување.

Според неговата понуда и специфичност, туризмот главно можеме да го поделиме на масовен и алтернативен. Масовниот туризам се карактеризира со големо учество на туристи (концентрирани во туристичките центри) и неодржливост на природните ресурси, културините вредности, социјални и културни влијанија, кратка сезона, одразувајќи се крајно негативно на дестинацијата (Duffy, R., 2002). Насоченоста на алтернативниот туризам е кон помали капацитети за сместување, зголемено учество на локалната заедница, сооднос на социјалните и културините вредности, одржливост и интеракција помеѓу домаќините и туристите (Weaver, D., 2001).

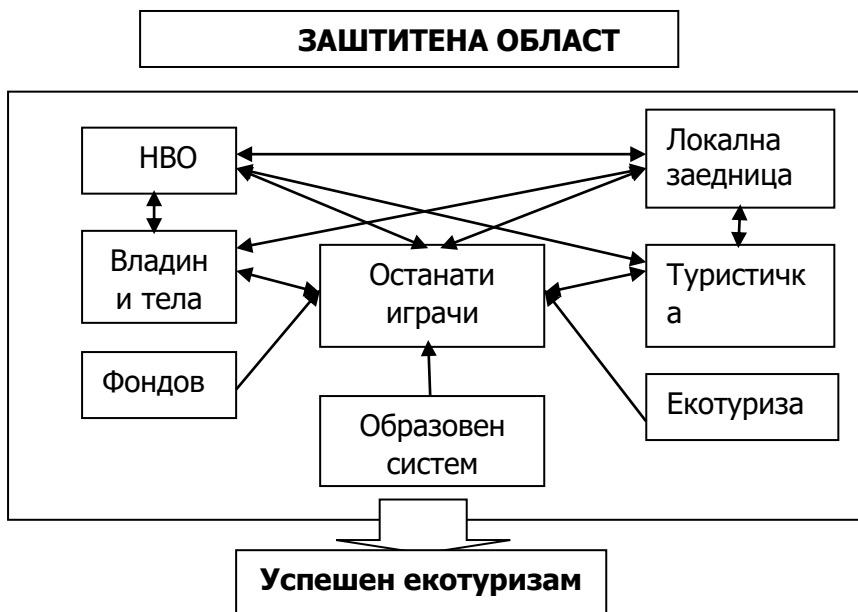
Табела 1.: Карактеристики на масовниот и алтернативниот туризам

Карактеристики	Масовен туризам	Алтернативен туризам
Обем и вид	Висок, пакет аранжмани	Низок, индивидуални аранжмани
Должина на престој	Кратка (аранжман)	Долга (сопствено планирање)
Сезона на престој	Висока и ниска сезона	Нема сезона
Потекло на туристите	Неколку доминантни пазари	Нема доминантни пазари
Атракции	Создадени со цел, комерцијализирани, наменети за туристи	Автентични, делумно комерцијализирани, за туристи и локално население
Сместување	Големи објекти,	Мали објекти,

	концентрација, интернационална архитектура	дисперзирани со локална архитектура
Улога на туризмот	Доминантна	Дополнителна
Мултипликативен ефект	Низок	Висок

Извор: (Методиески, Д., Ацкоска, М. и други, 2017)

Покрај поделбата на масовен и алтернативен туризам, постојат и поделби на алтернативниот туризам во кои можеме да препознаеме многу допирни точки со екотуризмот и неговото функционирање. Алтернативниот туризам интегрира едукативен, културолошки, авантуристички, агри туризам, кои како основа во својата понуда ја имаат природата и заштитените области. Според светската пракса, клучот на прифаќањето и успех на екотуризмот како концепт е градење на силни врски што ќе овозможат повеќекратни цели на заштита, одржливост и рамномерен развој и јакнење на локалните капацитети во туризмот. Партнерствата често можат да бидат тешки за формирање поради големиот број заинтересирани страни кои имаат различни интереси, но партнерствата мора да се градат и темелат на взаемна почит, разбирање и крајна цел.

Според моделот на Иванова и Маркова, неопходните фактори за развој на екотуризмот се следните: планирање, заштитени

природни територии, финансирање, одржлив развој, образование и обуки, учество во здруженија, вработеност и други одржливи дејности. (Иванова, С., Маркова, Д., 2015).

Методологија на истражување

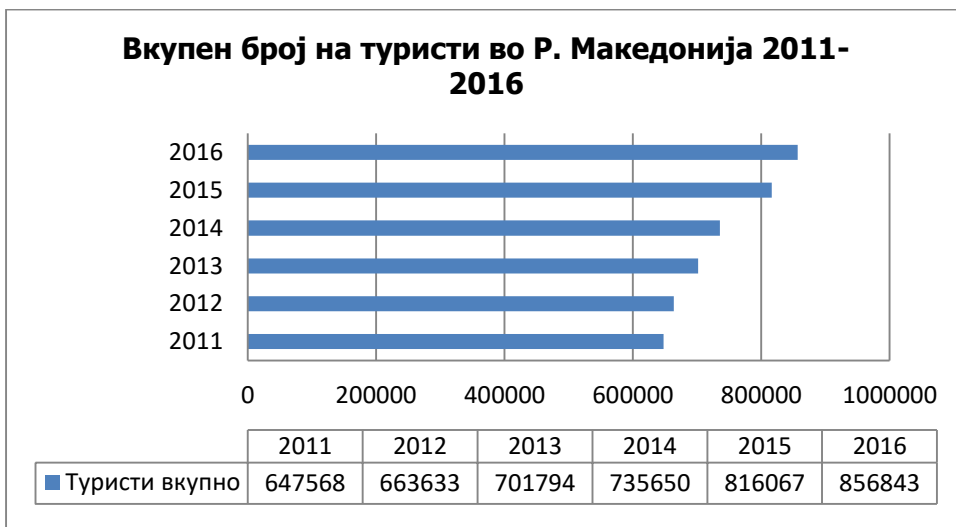
За потребите на трудот беше направено експлораторно (квалитативно) истражување, кое придонесе за добивање увид во суштината на проблемот, со цел подобро да се разбере состојбата и потребата за развивање на екотуризмот во Р. Македонија. Експлораторните истражувања во најголема мерка припаѓаат во категоријата истражувања кои резултираат со описни резултати (Будиноски, 2010). Дел од истражувањето се состои во собирање соодветна и релевантна литература и користење на секундарни извори на податоци. Основниот метод кој е користен во истражувањето е Анализа на содржината (Ritchie et al., 2005). Анализа на содржината е истражувачка метода која се користи за систематска оценка на содржината на појавата која се истражува, во нашиот случај содржината за екотуризмот во Република Македонија. Исто така, неколку неформални и неструктурирани интервјуа беа спроведени со вработени од Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот и секторот за туризам при Министерството за економија на Република Македонија, како би се добиле информации од „прва рака“ поврзани со истражуваната проблематика.

Екотуризмот како современ концепт за развој на туризмот во Република Македонија

Република Македонија е земја со одлична географска местоположба и клима погодна за туризам. Историското и културното наследство, многубројните археолошки наоѓалишта и еколошки чистите предели, убавите пејсажи, националната кујна и вино ја прават атрактивна дестинација со национални паркови и недопрена природа. Природните услови на земјата (геолошкиот состав, релјеф, клима, хидрографија, почва, флора и фауна) ја прават една од земјите во Европа со богатство на природни вредности (Fennell, D., 2002). На развојот на туризмот, како една особено важна дејност во Република Македонија, се посветува особено внимание преку креирање на политики и мерки за најдобро искористување на сите потенцијали на туризмот и за негова успешна промоција. Овие мерки доведуваат до постојан

пораќ на бројот на странските и домашни туристи кој се одразува и со континуирано зголемување на остварените ноќевања.

Графикон 1.: Вкупен број на туристи во Р. Македонија 2011-2016 година

Извор: Државен завод за статистика на Р. Македонија 2017

Природно наследство кое што е од исклучителна важност за екотуризмот и неговиот развој може да биде: заштитено подрачје, строго заштитен или заштитен див вид, карактеристични минерали и фосили или спелеолошки објекти. Природно богатство е секој изворен составен дел на природата, како: растенија, габи, животни, минерали, фосили, вода, почва итн.

Табела 2.: Број на површина и заштитени подрачја, состојба 2008 година

Заштитени подрачја	број	Површина во км²	% од територијата на Р. Македонија
Национален парк	3	1130,0	4,4
Строг природен резерват	4	126,8	0,5
Предел со посебни природни карактеристики	3	23,4	0,1
Одделни растителни и животински видови	12	26,5	0,1
Споменик на природата	60	634,3	2,5

Повеќенаменско подрачје	1	279,5	1,1
ВКУПНО	83	2220,5	8,7

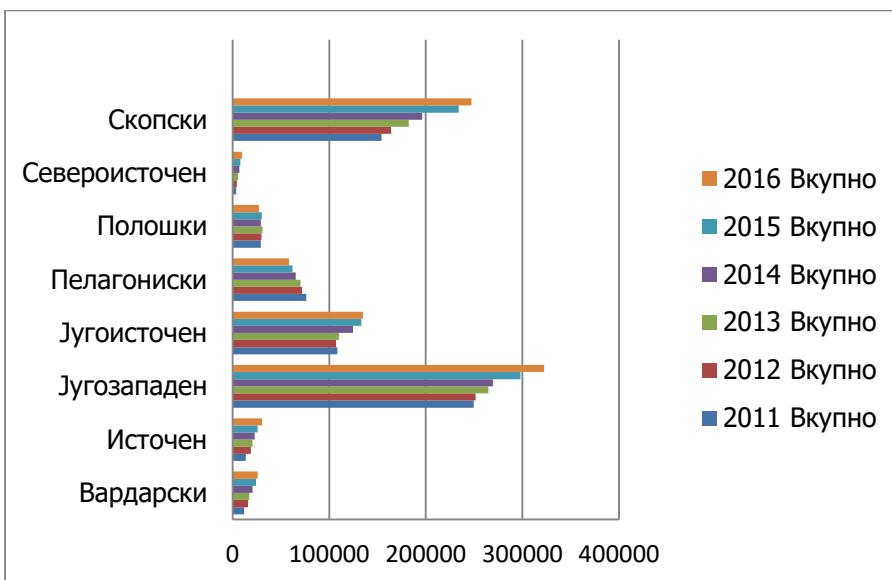
Извор: МЖСПП, 2004

Според податоците од Табела 2, можеме да констатираме дека заштитените подрачја во Република Македонија зафаќаат околу 8.7 % од територијата на државата. Најголем дел припаѓа на националните паркови со околу 4,4 %, потоа се спомениците на природа со околу 2,5 % и повеќенаменското подрачје Јасен околу 1,1 % од националната територија. Релативно мала површина (0,5 %) зафаќаат строгите природни резервати, додека најмалку по 0,1 % зафаќаат категориите предел со посебни природни карактеристики и одделни растителни и животински видови. Според планиран развој за заштита на природното наследство на Р. Македонија до 2020 година, се предвидува да се заштитат уште 194 локалитети и објекти на природата, со што нивниот број ќе изнесува 263 заштитени локалитети и објекти, односно вкупно 296 963 км² или 11.5 % од територијата на земјата. (Националната стратегија за развој на рурални региони во Република Македонија и други, во наредниот период 2010-2020 година).

Македонија претставува ретка композиција во која мошне хармонично се испреплетуваат голем број на високи планини богати со дивеч, пештери, интересни леднички езера, бројни висорамнини, богати и мошне плодни низини, клисури, долини на многубројни атрактивни водотеци богати со риба, како и низата останати помали, но не и помалку атрактивни геоморфолошки облици и форми. Вкупно се регистрирани 177 планински врвови со надморска височина поголема од 2.000 метри, меѓу кои највисок е Корабска Врата, со 2.764 м, десет поголеми низини со површина од близу 8.000 км² и композитна и ретко атрактивна долина на реката Вардар. Атрактивноста на најголемата река во Македонија (вкупна должина 388 км од кои 301 се во Македонија), се должи на наизменично менување од клисурестите делови во речните проширувања со пространите зарамнети полиња (Талеска, М.,2009).

Доколку се анализираат подлабоко податоците за бројот на туристи кои ја посетиле Македонија во последниот петгодишен период, на регионот каде престојувале се добиваат резултатите кои се прикажани во продолжение.

Графикон 2.: Број на туристи по региони на посета во Р. Македонија 2011-2016 година

Извор: Државен завод за статистика 2017

Аналитички показатели од Графиконот 2 ни укажуваат на туристичка концентрација во два региони, односно Скопскиот и Југозападниот, кои се посетени од 60 % туристи за 2016 година. Знаејќи го фактот дека во овие два региони се концентрирани најголемиот број на сместувачки капацитети се генерираат најголем број ноќевања. Во останатите шест региони на Македонија во текот на 2016 година престојувале 40 % од вкупниот број туристи генерирајќи сразмерност на процентуалниот соодност ноќевања. Овој сооднос во различноста на посетеноста, концентрацијата на сместувачките капацитети, кратката туристичка сезона од 40-60 денови (пред сè во летните месеци), концентрацијата на туроператорите, доминантни туристи од неколку дестинации се показатели за масовен туризам во Република Македонија. Субвенционираниот масовен туризам кој е исклучително изразен во Југозападниот регион, односно Охридското Езеро и Охридско – Струшката ривиера, создава проблеми на управувањето со вода, отпад, менаџирање на транспортот и ја нарушува еколошката рамнотежа и биодиверзитетот.

Табела 3.: Просечен престој на туристите во Југозападниот и Скопскиот регион 2011-2016

ГОДИНИ	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Посети Скопски	154163	164077	182324	196087	234123	247338
Ноќевања Скопски	330967	346643	371535	390798	452912	479284
Просечен Престој	2,146 864	2,112 685	2,037 773	1,992 983	1,934 505	1,937 769
Посети Југозападен	249746	251462	264826	269547	298057	322334
Ноќевања Југозападен	120918 7	119826 0	115265 1	109545 2	120192 7	122861 7
Просечен Престој	4,841 667	4,765 173	4,352 484	4,064 048	4,032 541	3,811 627

Извор: (Државен Завод за Статистика 2017)

Табелата 3 го прикажува просечниот престој на туристите во двата најразвиени туристички региони во Р. Македонија (Југозападниот и Скопскиот) во последниот петгодишен период. Просечниот престој се намалува, што е уште еден показател на масовниот туризам, кој поради својот волумен ги занемарува квалитетот, дополнителните туристички содржини, генерираниот профит и трајно губење на прородните атракции, станувајќи масовна дестинација. Дури 47 % од вкупниот број ноќевања генерирани за 2015 година во Република Македонија се остварени на Охридско-Струшката ривиера, и највеќе во месеците јули-август (Национална стратегија за развој на туризмот во Р. Македонија 2016-2021 година). Охридското Езеро е едно од најатрактивните, а воедно и едно од најпровидните езера во целиот свет, со големиот број на реликтни и ендемични животински видови. Поради овие негови специфичности, тоа се вбројува во светско туристичко наследство и токму затоа е под заштита на УНЕСКО, како и самиот град Охрид. Овие факти, заедно со планинските венци кои го опкружуваат овој регион, прават повеќе да се размислува за напуштање на концептот од масовниот туризам и започнување со алтернативните форми на туристичка понуда од кои екотуризмот би бил носител.

Заклучок

Меѓународниот туризам во светски рамки бележи константен пораст, пораст кој според предвидувањата ќе се задржи и во иднина, а патувањата и туризмот се повеќе кратки и чести. Поради

динамиката на живеење и стресните урбани средини, туристите сè повеќе го отфрлаат концептот на долги одмори стационирани на едно место без типични активности. Сè повеќе се наметнува трендот на неколкудневни одмори на различни дестинации кои во себе ќе содржат авантуристичко-истражувачки карактер, проткаени со незагадени еколошки предели. Запознавање на локалните вредности, историја, култура, традиција и гастрономија од дестинацијата која се посетува се највисоките критериуми за туристите да ја одберат дестинацијата. Многу светски истражувања потврдуваат дека најважниот приоритет на туристите претставува зачувувањето на природната околина како „најзначаен елемент во понудата“ при одлучувањето на дестинацијата за патување. Истражувањето покажало дека дури 97 % од туристите кои зимувале и 98 % од тие што летувале е најзначајна природата за нивниот одмор, потоа љубезноста на населението, сигурноста и изгледот на местото (Novaković-Kostić, R., 2016). Македонија има идеални услови за развивање на екотуризмот и алтернативните форми на туристичка понуда со сè уште недопрената природа и перцепцијата на туристите како неоткриена туристичка дестинација. Екотуризмот како современ концепт во туризмот со својите позитивни резултати на туристичката дестинација, потребно е многу силно да биде интегрирано во секоја државна стратегија за туризам.

Македонија е единствена земја од регионот која има локални иницијативи и стратегии за екотуризам на општинско ниво, но нема државна стратегија за екотуризам која ќе овозможи интегрирање на капацитетите и развој во следната декада. Напуштањето на концептот за масовниот туризам и многу брзо преминување и темелење на туристичкиот сектор на алтернативниот туризам во кој екотуризмот има доминантна улога, ќе овозможи рамномерен туристички развој, едукативен елемент, адаптирање на националните паркови и заштитените подрачја за екотури, прилагодување на хотелите за еко маркички, нови туристички форми, отворање на зелени работни места на локално ниво и спречување на миграцијата. Овој начин ќе генерира поголем девизен прилив од туризмот и еко капацитети за туристичка дејност кои ќе бидат посетувани во голем број и од домашни и од странски туристи во текот на целата година. Токму на овој начин Македонија треба да се позиционира како еко дестинација на европската и светската туристичка мапа.

Користена литература:

- Duffy, R., „A trip too far: ecotourism, politics, and exploitation“, Earthscan Publications Ltd, 2002;
- Epler -Wood, M., Ecotourism: Principles, Practices & Policies for Sustainability, 2002, UNEP, TIES;
- Fennell, D., „Ecotourism programme planning“, CAB International, 2002;
- Fennell, D., „Ecotourism: an introduction“, Routledge, 2003;
- Higham, J., ed., „Critical Issues in ecotourism: Understanding a complex tourism phenomenon“, Elsevier, 2007;
- Novaković-Kostić, R., „Ekoturizam“, Visoka poslovno-tehnička škola strukovnih studija, Užice 2016;
- Ritchie, B, Burns, P, Palmer, C (eds), 2005, Tourism research methods: Integrating theory with practice, Oxfordshire, CAB International;
- Weaver, D., edit., „The encyclopedia of ecotourism“, CAB International, 2001;
- Weaver, D., Sustainable Tourism: Theory and Practice, 2006, Butterworth -Heinemann, London;
- Будиноски, М., (2010), Истражување на туристичкиот пазар, Скопје, УТМС;
- Втор Национален еколошки акционен план (НЕАП 2, МЖСПП, 2006);
- Иванова, С., Маркова, Д., „Маркетинго во изследване на възможностите за развитие на екотуризъм в национален парк Централен Балкан“, Eastern Academic Journal, Issue 3, pp. 15-45, October, 2015;
- Индикатори за животната средина на Република Македонија, Влада на Р. Македонија, 2008;
- Методиески, Д., Ацкоска, М, и останатите, „ Екотуризам“, Факултет за туризам и бизнис логистика - Штип, 2017;
- Национална самооценка на капацитетот, МЖСПП, 2004;
- Национална стратегија за биолошка разновидност со акционен план на Р. Македонија (МЖСПП, 2004);
- Национална стратегија за развој на туризмот во Р. Македонија 2016-2021 година;
- Национална студија за заштита на биолошката разновидност во Р. Македонија (МЖСПП, 2003);
- Талеска, М., „Рурален туризам“, Библиотека Студиорум, Скопје, 2009

Интернет извори:

- <http://www.ecotourism.org>
- <http://www.stat.gov.mk/>
- <http://www.moep.gov.mk/>